

РОЗДІЛ 4. ЕФЕКТИВНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД МОЛОДОГО НАУКОВЦЯ ЩОДО ШЛЯХІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-497-2-30>

ПРАВОВА ПРИРОДА АДМІНІСТРУВАННЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЇ

Вдовічена Лідія Іванівна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри публічного права,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

м. Чернівці, Україна

У сучасному правовому полі України нотаріальна діяльність відіграє важливу роль у забезпеченні юридичної вірогідності правочинів, посвідченні юридичних фактів, а також у реалізації принципу верховенства права. Разом із цим, особливого значення набуває дослідження не лише правової природи самої нотаріальної дії, а й процесу її адміністрування, що виступає гарантією належного функціонування всієї нотаріальної юрисдикції. Дана проблема знаходить свою актуальність як з теоретико-методологічного, так і нормативного підходів.

Теоретико-методологічне дослідження розуміння нотаріальної дії дає можливість стверджувати, що юридичний термін «нотаріальна дія» є одним із найбільш вживаних у законодавстві, проте досі залишається не визначеним ані на конституційному, ані на законодавчому рівні. Це зумовлює наявність різноманітних підходів у науковій літературі до визначення її сутності. Одні автори вважають нотаріальну дію інструментом превентивного правосуддя, інші – способом посвідчення безспірних фактів і прав, ще інші – процесуальним актом, результатом виконання компетенції нотаріуса [2]. Тому, нотаріальна дія – це не лише правовий результат, а й система процесуальних дій, що здійснюються уповноваженою особою з метою надання юридичної вірогідності правам, обов'язкам та фактам. Основними ключовими та визначальними ознаками нотаріальної дії є: визначеність у законодавстві (мова йде про окремі нотаріальні дії); безспірність;

процесуальна форма; платність; чітко окреслений суб'єктний склад. Безспірність є однією з фундаментальних рис нотаріального акту, оскільки нотаріус не може вчиняти дію, якщо існує спір щодо прав чи обов'язків сторін. Порушення цієї вимоги – підстава для судового оскарження [3, с. 368].

Розуміння адміністрування нотаріальної дії як юридичної категорії – це сукупність організаційно-правових механізмів, спрямованих на забезпечення законності, ефективності та доступності вчинення нотаріальних дій. Воно охоплює: нормативно-правове забезпечення (Конституція України, Закон «Про нотаріат», підзаконні акти); інституційне адміністрування (органи юстиції, нотаріальні палати); стандартизацію дій нотаріусів (нотаріальне діловодство). Також варто відзначити, що сьогодні диктує, що категорія «адміністрування нотаріальної дії» формується на межі адміністративного, нотаріального та інформаційного права, крім того неабиякий вплив здійснює і процес цифровізації нотаріату.

Важливість принципів адміністрування нотаріальної дії полягає в тому, що саме вони формують правову, організаційну та професійну основу здійснення нотаріальної діяльності в Україні. Серед основних принципів варто виділити: законність – жодна нотаріальна дія не може виходити за межі законодавства; незалежність – нотаріус діє самостійно, хоча і в межах делегованих повноважень; професійна компетентність – нотаріус повинен мати відповідну освіту, досвід, доброчесність; технологічна доступність – цифровізація процесів має забезпечити прозорість та ефективність

Конституційні засади адміністрування нотаріальної дії визначаються як керівні ідеї, принципи, які лежать в основі даного механізму. Зокрема, Конституція України визначає верховенство права (стаття 8), право на правову допомогу (стаття 59), захист прав власності (стаття 42), що становлять ідеологічну основу для існування інституту нотаріату. Також вона закріплює повноваження державних органів у сфері нормативного регулювання і організаційного забезпечення нотаріальної діяльності (статті 85, 116) [1]. Таким чином, конституційний рівень є підґрунтям для системного адміністрування діяльності нотаріусів, забезпечення незалежності та неупередженості вчинюваних ними дій.

Нормативне регулювання адміністрування нотаріальної дії деталізується в законодавчих та підзаконних актах. І в першу чергу, це Закон України «Про нотаріат», який: визначає суб'єктів вчинення нотаріальних дій; встановлює перелік дій та порядок їх здійснення; регламентує питання відповідальності, доступу до професії, контролю тощо [4]. Деталізацією положень вказаного закону продовжено в

Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5, що пояснює процедури вчинення нотаріальних дій, тобто безпосередньо адмініструє нотаріальний процес [5].

Суб'єктами адміністрування нотаріальної дії виступають: Міністерство юстиції України – здійснює організаційне, інформаційне та методичне забезпечення; Нотаріальна палата України – координує діяльність нотаріусів, забезпечує підвищення кваліфікації; територіальні органи юстиції – ведуть облік, контроль, надають роз'яснення; нотаріуси – як первинні суб'єкти, що реалізують адміністрування на рівні практики.

Отже, адміністрування нотаріальної дії – це складне, багаторівневе явище, що поєднує правові, процедурні, інституційні та етичні елементи. Воно забезпечує: реалізацію функції превентивного правосуддя; ефективну взаємодію держави і приватного сектора; захист прав громадян і юридичних осіб.

Таким чином, правова природа адміністрування нотаріальної дії виявляється у її нормативній чіткості, процедурній визначеності, функціональній цілісності та конституційно-правовій обґрунтованості. Подальше вдосконалення цієї сфери є запорукою сталого розвитку правової системи України.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141 Редакція від 01.01.2020. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Вдовічена Л. І. Правова природа нотаріальної дії: питання нормативного врегулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету, Серія ПРАВО*. 2024, Випуск 85: частина 2. С. 264-269 Режим доступу: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.2.38>
3. Череватенко І. Безспірність права як умова реалізації повноважень нотаріальних органів. *Юридичний вісник*. № 4. 2014. С. 368-374. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urid_2014_4_80.
4. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-ХІІ. В редакції від 30.01.2024 р. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3425-12/page>
5. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : Наказ Міністерства юстиції України; Порядок від 22.02.2012 № 296/5 Редакція від 30.09.2023, [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>